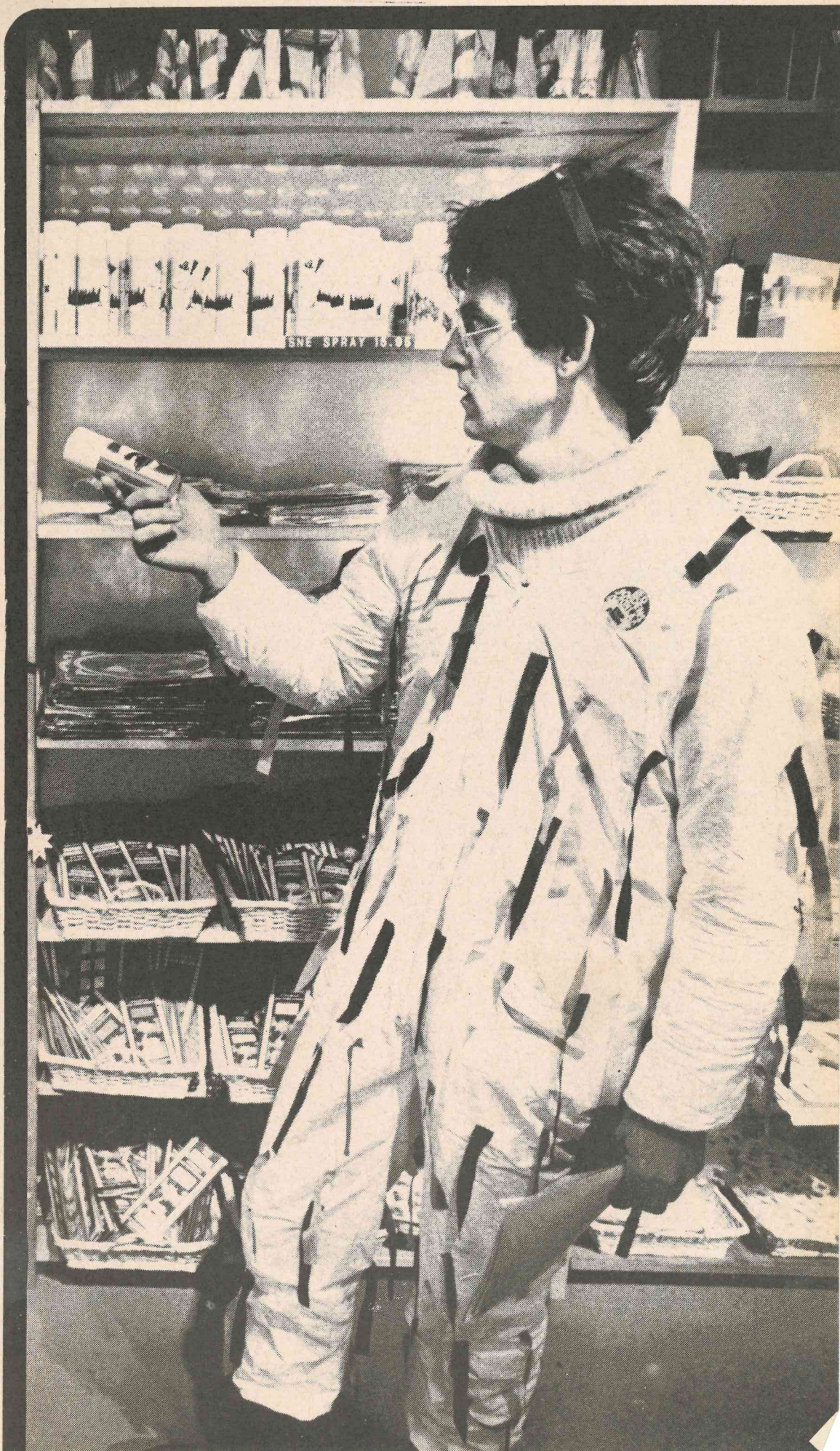
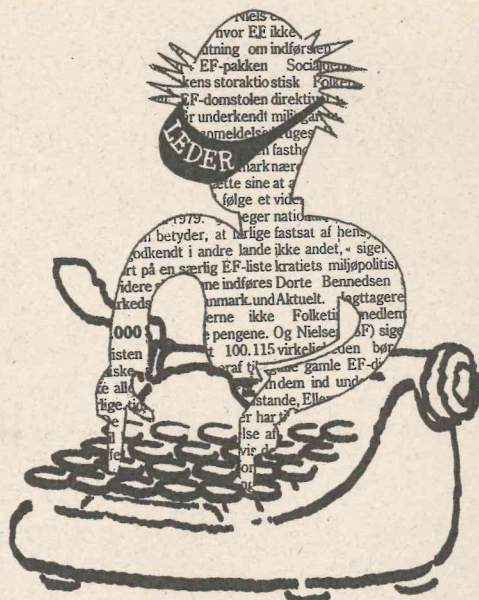

DECEMBER '88 · KR. 20,-

116

NOAH-bladet

LÅG PÅ...!

Miljøministeren planlægger! Der er sat kroner på de næste seks års miljøinvesteringer i hendes "redegørelse om mål og midler i miljøpolitikken"

Nu får vi flere penge til genbrug og udvikling af renere teknologi. Indsatsen mod miljøproblemerne skal prioriteres, så vi får den største mulige forebyggelse, effektivisering og sundhed. Altsammen inden for en samfundsøkonomisk forsvarlig ramme på 21 mia. kr. i offentlige og 12 mia. kroner i private udgifter. Palle Simonsen og Brundtland arm i arm. Eller hvad?

Jo, Brundtland-kommissionens anbefalinger om bl.a. integration af miljøhensyn i produktionen har da slået an i redegørelsens indledning, nu den danske miljøminister føler sig foranlediget til at fortælle om sine miljøpolitiske mål.

Men ministerens plan til realisering af disse mål varsler ikke nogen overhængende fare for, at en langsigtet og sammenhængende miljøpolitik er lige på trapperne — en miljøpolitik, der grundlæggende integrerer miljøhensyn i vores måde at producere og forbruge på: man fristes til at spørge:

— hvordan forestiller miljøministeren sig i praksis at miljøhensyn skal integreres i de andre sektorer? Redegørelsen er ganske uklar om dette.

— om ikke selve ideen med en samlet investeringsramme, der ikke må overskrides, er imod det Brundtlandske integrationsbudskab? Ifølge Brundtland bør miljøhensyn og disses eventuelle meromkostninger jndgå som en naturlig del af vilkårene i samfundets forskellige sektorer (transport, landbrug m.v.). Regeringen vil i stedet pille alle disse "meromkostninger" ud, lægge loft over dem og gøre dem til genstand for en helt egen prioritering. Altså adskillelse modsat integration.

— hvordan miljøministerens tre mål forebyggelse, effektivisering og sundhed genfindes i de afsatte millionbeløb.

— hvordan investeringsplanen skal spille sammen med de andre miljøpolitiske virkemidler, stat, amter og kommuner råder over: påbud, forbud, afgifter, fysisk planlægning, oplysning . . .

— hvor investeringsloftet på 33 mia. kroner kommer fra. Hvorfor ikke 35 eller 37 mia.. Miljøinvesteringerne anses ensidigt for en byrde for samfundet — der savnes bl.a. en vurdering af, hvordan miljøpolitikken også kan være med til at skabe teknologi- og produktudvikling, ressourcebesparelse, beskæftigelse og eksportmuligheder.

— hvordan regeringen vil håndhæve loftet over for kommuner og private. Vil investeringsloftet bremse ønsker om højere miljøinvesteringer eller strengere miljøkrav end forudsat af regeringen? Og vil en håndhævelse af loftet kunne få den barokke konsekvens, at regeringen må til at slække på miljøpolitikken, hvis kommuner eller private virksomheder frivilligt foretager højere miljøinvesteringer end forudsat.

Redegørelsen er dog klar på eet punkt: Nu er der fastsat grænser for miljøinvesteringerne, nye behov skal dækkes inden for de fastsatte rammer. Palle Simonsen får hermed styr på de offentlige investeringer. Hvem får styr på miljøproblemerne?

NOAH-bladet

ISSN 0902-6657

UDGIVER:

NOAH

Studivestergade 24, 1455 Kbh. K.

Tlf. 01 15 60 52

Giro: 5 56 00 39

Åbningstider:

mand., tirsd., onsd., fred. kl. 10-16

torsdag kl. 10-18 — lørdag kl. 10-13

REDAKTION:

Jesper Lassen, Jon Theil Nielsen,
Søren Nielsen, Bodil Nissen, Peter
Fabricius, Birgitte Nielsen,

Artikler i NOAH-bladet giver ikke
nødvendigvis udtryk for NOAHs
holdning.

Hvis du vil i kontakt med NOAHs
Bladgruppe, kan du skrive til
NOAHs sekretariat. Eller du kan
ringe til os hver tirsdag og fredag
formiddag på telefon 01 15 60 52.

ABONNEMENT:

NOAH-bladet 111-116: kr. 95,-.

Institutioner og lign.: kr. 190,-.

Ældre numre kan købes så længe
lager haves.

Meddelelse om flytning og reklama-
tion vedrørende levering rettes til
postvæsenet.

SATS:

Den grafiske Himmel

Nansensgade 47, 1366 Kbh. K.

Tlf.: 01 15 80 75

Tryk:

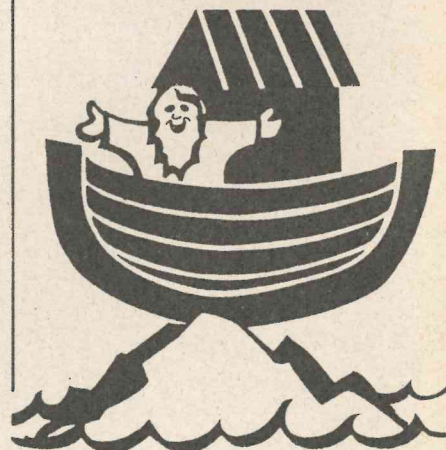
Dansk Tidsskrifts Tryk

Suhmsgade 3, 1125 Kbh. K.

Tlf.: 01 11 81 42

NOAH-bladet

trykkes på
100% genbrugspapir

Juleand

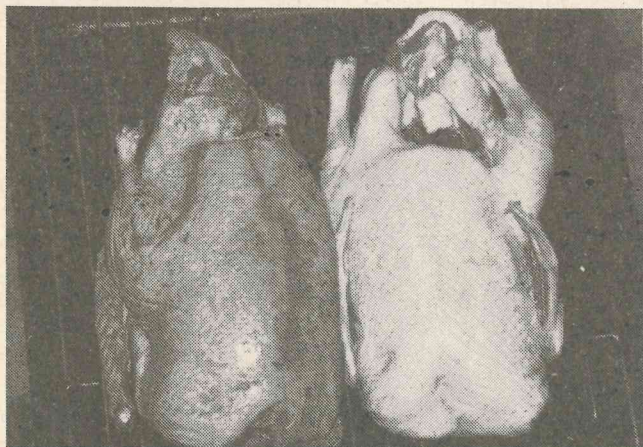
Et af problemerne ved den rationelle andeproduktion, hvor anden får et kort liv, kan være et større svind, når den har været en tur i ovnen.

Da vi selv opdrætter moskusænder til eget forbrug, synes vi, det kunne være interessant at lave et sammenlignende forsøg. I det lokale forsamlingshus vandt vi en and, som på plastikindpak-

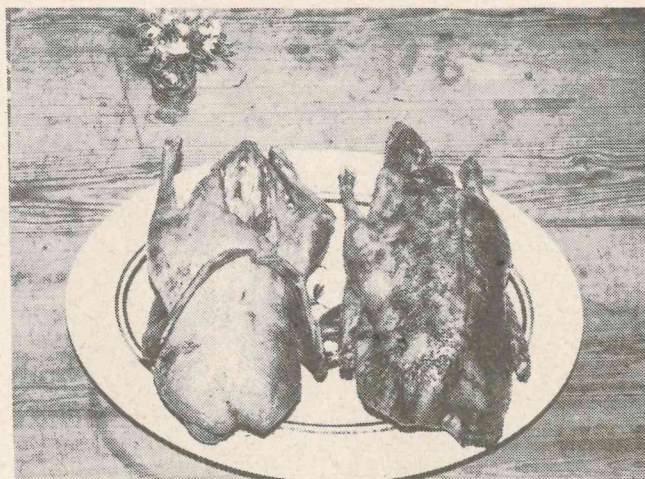
ningen reklamerede med: "Mere kød — mindre fedt . . . Derfor mindre svind". Det måtte være en værdig modstander til en af vore egne ænder, hvoraf vi fandt en med samme vægt i fryseren.

Vi stegte ænderne sammen og i samme tid, og på et NOAH-madlandsmøde sammenlignede vi resultaterne, som hermed videregives.

I 1987 købte danskerne ca. 800.000 juleænder på trods af kartoffelkur o.s.v., og intet tyder på, at forbruget bliver mindre i år. Det store forbrug har selvfølgelig medført nogle rationelle produktionsformer, og et problem kan her være, om andesteg er et etisk og gastronomisk forvarligt produkt

Efter optøning har "bankoanden" t.h. allerede tabt sig 200 g.

Efter stegning har "bankoanden" t.h. det sprødeste skind, men der er ikke så meget tilbage bagved

FORSØGSRESULTAT:

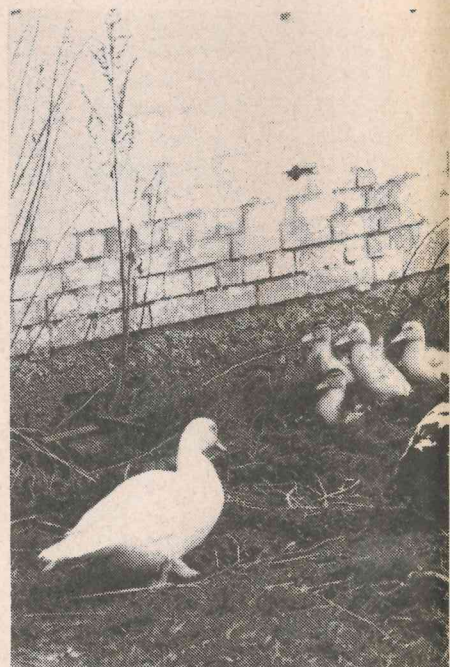
	Moskusand (gram)	"Bankoand" (gram)
Vægt frossen	2200	2200
Vægt optøet	2200	2000
Vægt optøet uden indvolde	1900	1750
Vægt efter stegning	1400	1050
Svind ved stegning optøning	500	900
% svind ca.	26%	46%

»18 MILLIARDER
FOR EN FAST
STOREBÆLTSTFOR-
BINDELSE...?!
-DET ER DA
JORD I HOVEDET,
NÅR MAN KAN FÅ
FORNYET SIT
ÅRSABONNEMENT
PÅ NOAHBLADET
FOR 95,- «

HUSK...!

DET ER TID FOR
ABONNEMENTSFORNYELSE
NOAH-BLADET 117-122
KOSTER KR. 95,-*
BRUG GIROKORTET INDEN 1. JAN.
*) INSTITUTIONER KR. 190,-

At holde moskusænder er ikke spor svært. De er meget stedbundne og kan gå frit uden indhegning. Vi er stødt på moskusænder i villahaver. Med et begrænset tilskud af korn kan de holde sig selv med kost (græs, blade, insekter o.s.v.)

De er fortræffelige rugere og mødre (og fædre), og er man heldig, kan de klare 2-3 kuld/år med 10-20 ællinger i hvert kuld.

Andesteg behøver bestemt ikke at være en special julespise.

AKTION IRMAPIGEN

Det er moskusanden t.v., som ikke har tabt så meget af brystet

Jan Radich Nielsen
NOAH/Hesselager

NOAH-bladet har tidligere bragt artikler om problemer forbundet med brugen af emballage. Forskellige grupper i NOAH har gennem årene kæmpet mod overemballering og brugen af forkerte materialer til emballage. For to år siden lavede NOAH i forbindelse med et landsmøde i Roskilde en aktion, hvor varer i byens forretninger blev forsynet med et af følgende klistermærker: "Emballagen bør genbruges", "Overflødig emballage — det er ressourcspild" samt "Emballagen belaster naturen — kan ikke genbruges". Det kom der meget presse og et par bøder ud af

Sidste år på denne tid fik vi, Genbrugsgruppen i København, som da næsten udelukkende bestod af nye aktivister, lyst til at tage temaet op igen. For at få mere viden på området satte vi os specielt godt ind i problemerne forbundet med PVC-plast, som stadig anvendes til meget emballage. Kort fortalt er problemerne med PVC, at det kræftfremkaldende stof vinylklorid anvendes i produktionen, og at plasten, når den brændes af, danner saltsyre (1/2 kg. saltsyre pr. kg. PVC) og det farlige giftstof dioxin.

På Suhrs Seminarium var der i november '87 arrangeret en temadag om miljø, hvor bl.a. deltog laboratorieforsker Gustav Rothe fra Irma og Per Gundersen fra NOAH's Aktualitetsgruppe. Gustav Rothe fik der lejlighed til at præsentere sine tanker om Irma's fremtidige emballagepolitik. Irma havde på det tidspunkt fjernet freon fra egne skumplast-embalager og arbejdede på også at fjer-

ne det fra de importerede emballager. Genbrugsgruppen fik af Per Gundersen et praj om, at Irma ville til at interessere sig mere for miljørigtig emballage. Det var sød musik i Genbrugsgruppens ører.

Vi skrev derfor et brev til Irma, hvor vi tilbød at være behjælpelige med ideer, og hvor vi opfordrede Irma til at gå i spidsen for dagligvarebutikkerne på tre områder:

1. ved minimering af affaldsmængderne ved dagligvareforbruget,
2. ved minimering af det farlige affald i dagligvareforbruget, og
3. ved et mere omfattende salg af genbrugsvarer

Brevet var forsynet med flere eksempler inden for de tre områder. Sådan et tilbud kunne Irma da ikke sige nej til.

Men tiden gik, og vi fik ikke svar på vores henvendelse. Nu er NOAH-aktivister jo ikke folk, der spilder tiden, så vi fik i mellemtiden taget kontakt til FDB omkring deres anvendelse af PVC-plast til emballage. Vi fik et detaljeret svar og blev desuden inviteret til møde med FDB's Dybfrostsektion i Svendborg. Det var et positivt møde, hvor FDB dog understregede, at miljøforbedringerne ikke måtte koste penge i længden. Moralen er, at hvis forbrugerne forlanger (og er villige til at betale) miljøvenlige varer og emballager, så får de det.

Bøgen var næsten sprunget ud, da vi sendte en rykker til Irma. Vi syntes ikke, vi havde set nogle af Irma's positive holdninger udmønte sig i praksis endnu, og i betragtning af disse udtalte holdninger undrede vi os lidt over, at vi ikke havde hørt noget. Rykkeren forblev desværre også ubesvaret. Irma har senere beklaget det over for os, men det var nok det,

der udløste beslutningen om at lave "Aktion Irmapigen".

HT-busserne kørte i foråret og sommeren rundt med Irma-reklamer med tekster som "Hvem kom før loven med 100% varedeklaration?", "Hvem har varerne til alle, der tænker, før de handler?" og "Hvem er aldrig bange for at gå nye veje?". Som svar på spørgsmålene kunne man i den ene ende af reklamen skimte en del af Irma's logo, Irmapigen.

Vi syntes ikke, at Irma var så progressive, som de gerne ville give udtryk for gennem reklamerne. "Hvem kom før loven med 100% varedeklaration?" — det er nu mere end ti år siden, at loven om varedeklarationer trådte i kraft. Irma opnåede dengang, fuldt fortjent, et godt omdømme for at have været fremsynet. Nu syntes vi, at Irma havde hvilet længe nok på laurbærene. — "Hvem har varerne til alle, der tænker, før de handler?". Når Irma's kunder om få år begynder at kildesortere affaldet hjemme i køkkenet, vil det gå op for dem, hvor stor en del af affaldet, der er emballage. Så derfor: "Hvem er aldrig bange for at gå nye veje?" — måske Irma blot behøver pres udefra for at finde ind på de grønne stier?

På baggrund af ovennævnte følte vi os nu tilstrækkeligt provokeret til at mene, at tiden var moden til en aktion mod Irma's brug af emballage.

En ganske almindelig mødeaften (tirsdag, hvis nogen skulle være interesseret) gik flere af gruppens medlemmer udstyret med tommestok og øjemål ned på Rådhuspladsen og tog mål af en busreklame i Irma-størrelse. Målene på slige busreklamer er ca. 43,8 x 351,2 cm (ideen er hermed givet videre). Den følgende weekend fremstillede vi 10 plakater i ovennævnte dimensioner med påskriften "Hvem overemballerer varerne?", udformet på maskinpapir med en dejlig Irma-blå farve, som blev malet på gennem en skabelon af kraftigt papir. Plakaterne blev på bagsiden forsynet med en kraftig dobbeltklæbende tape, og de passede fint til venstre side af bussen, således at de dækkede teksterne,

mens Irma-logoet forblev synligt.

Onsdag den 29. juni blev udset til aktionsdag. Klokken 6 om morgenen mødte Genbrugsgruppens medlemmer op på Sundbyvester Plads — herfra starter mange af de københavnske busser om morgenen, hvorfor vi mente, at dette var stedet, hvor der var bedst mulighed for at ændre på teksterne. Desværre indtraf det problem, at der ikke længere var Irma-reklamer på venstre side af busserne. Men, men . . . de betænksomme aktivister var udstyret med sakse. Plakaterne blev klippet over (før "varerne"), så de passede til dørsiden. Tre HT-busser blev således dekoreret og kørte ud på de københavnske gader (måske så du billedet i sidste nummer af NOAH-bladet?), men ved den fjerde bus gik det galt. Chaufføren kom, og han blev ikke bare gal, han blev vild af raseri og fór tilbage til chaufførhuset. Herfra tilkaldte han en trafikfunktionær (eller hvad sådan én nu hedder), som dukkede op kort efter.

Efter lidt snak frem og tilbage lovede vi HT-manden at slutte aktionen dér. To betjente var også blevet tilkaldt, de fik vore navne og CPR-numre, og da den ene stillede det meget rimelige spørgsmål "Hvorfor gør I det?", fik han hele foredraget om Irma's overdrevne brug af emballage. Han skrev det ned, han kunne nå — det kunne være skægt at se den politirapport! Betjentene gik kort efter, idet de sagde, at vi nok ikke hørte mere fra dem.

På dette tidspunkt kørte tre busser rundt med vores budskab. Vi var enige om, at aktionen ikke kunne bære den helt store presseomtale. Alligevel afleverede vi en i forvejen udarbejdet pressemeddelelse på Politikens redaktion og sendte (ekspres) en kopi til Irma. Politiken reagerede ikke på skrivelsen, men det gjorde derimod Irma. Hun kastede sig over skrivemaskinen, og dagen efter modtog vi, overbragt pr. bud, et brev, i hvilket Irma på det skarpeste fordømte aktionen og desuden påstod, at vi havde overtrådt straffeloven. Den slags breve kræver et svar, så det fik Irma dagen efter.

I svaret søgte vi at uddybe vores begrundelse for at lave aktionen og at præcisere vores holdninger til emballageproblematikken. Vi gav eksempler på varer, som vi mener Irma overemballerer, og vi tilbød endnu engang at være behjælpelige med ideer.

Så gik et par dage, hvor der ikke rigtig skete noget. Ingen stævninger, ingen presseomtale, men allerede en uges tid efter lød der mildere toner fra Irma. Direktør Ole Møller mente, at en gensidig drøftelse måske kunne føre til nogle initiativer til glæde for os allesammen. Og således endte Aktion Irmapien med, at NOAH's Genbrugsgruppe blev inviteret til møde med Irma.

Onsdag den 21. september blev dagen for mødet, som foregik på Irma's hovedkontor i Rødovre. Fra Genbrugsgruppen deltog Ke, Christian, Rikke og Jes-

per, og Irma stillede i stærkeste opstilling med direktør Ole Møller, emballagechef Rolf Presskorn, laboratoriechef Gustav Rothe, reklamechef Torben Larsen og Irma's mand i Købbyen, Jørgen Larsen. Der var derfor god grund til at forvente, at mødet ville bringe en afklaring på flere af de punkter, som vi havde kritiseret ved Irma's emballagepolitik.

Vi blev ikke skuffet. Rolf Presskorn lagde hårdt ud med at præsentere Irma's nye emballagebakke til frugt og grønt: en komposterbar bakke af genbrugspap. Hermed var et af vore væsentligste kritikpunkter fjernet, idet frugt- og grøntområdet indtil idag har været et af de mest overemballerede områder. Tænk bare på bagekartofler eller gulerødder i store skumplastbakker. De nye bakker indføres om kort tid.

Efter dette positive overraskelses-angreb, som Irma-folkene tydeligvis havde glædet sig til, forelagde vi et forslag til dagsorden for mødet:

1. overemballering
2. emballagematerialer
3. emballagedeklaration

Vi havde fundet en del eksempler inden for de to første kategorier, som vi forelagde. Et af eksemplerne på overemballering, is- eller sorbet-emballagen (pap + skumplastbakke + pap), var tilsyneladende på vej til at finde sin løsning, idet almindelig bølgepap, som har en udmærket isolerende virkning, kan anvendes istedet. Ellers blev flere af eksemplerne taget til efterretning, og vi venter

spændt på at se ændringen i butikkerne.

På det andet område, emballeringsmaterialer, går vores bekymring mest på PVC og på de energitunge materialer som aluminium. Vi havde håbet, at Irma lige som FDB ville sætte sig et mål om at fjerne PVC'en inden for et par år, men Irma ville ikke give nogle løfter på dette område. Dog har Irma søgt Teknologirådet om penge til et projekt, der skal fjerne PVC fra emballagerne. Gustav Rothe fremhævede selv den økonomiske fordel, der i mange tilfælde er ved at gå fra PVC til et andet materiale (salatbægre er et af Irma's egne eksempler — de fremstilles idag billigere af plasttypen polypropylen). Her kan et pres fra forbrugerne sikkert hjælpe: husk at spørge om, hvordan det går med fjernelsen af PVC, næste gang du handler i Irma.

Den emballage, der ikke ligefrem kan undværes, kan i hvert fald i mange tilfælde erstattes af genbrugsmaterialer. Her havde Irma endnu et genbrugsinitiativ: juice på genbrugsflasker. Juicekartoner er idag beklædt med aluminium, som det koster meget energi at fremstille, og de kan ikke genanvendes. Derfor er juiceflasken en rigtig god ide. En anden god ide, Irma har, er at begynde at føre kuverter og skriveblokke af genbrugspapir.

Dagsordenens tredje punkt, emballage-deklarationer, præsenterede vi som en ide til Irma. Hi-

storisk set har Irma jo et godt forhold til deklarationer, så vi mente, at en mærkning af varen, der specificerer emballagens sammensætning, måtte være noget for Irma. Der kan være mange tekniske og økonomiske grunde til, at det er svært at gennemføre, men vi håber alligevel, at Irma vil arbejde videre med ideen. Indtil videre er de på vej til at introducere en mærkat med påskriften "Indgår i naturens kredsløb ved forbrænding" til at sætte på miljørigtige emballager. Irma lovede, at de selvfølgelig ikke ville bruge mærkaten i forbindelse med PVC, altså heller ikke til genbrugspapbakker med PVC-film omkring.

Alt i alt var det et positivt møde. Hvis vi skal prøve at sammenfatte indtrykkene nøjternt, må vi konkludere, at Irma ikke har lagt sig i spidsen i dagligvarekædernes kamp om miljøbevidste kunder. Genbrugspap-bakkerne bruges idag af de fleste større dagligvarekæder, og på PVC-området viste Irma ikke tegn på at ville sætte sig nogle faste mål. På den anden side synes vi, at Irma med de nyeste initiativer har vist en vilje til at rette op på de kritisable forhold, og at de bør roses for den freon-fri skumplast, genbrugsflasken til juice (som vi dog stadig har til gode at se i butikkerne) samt indførelsen af genbrugspapir til skriveblokke og kuverter.

Vi får nok aldrig at vide, hvilken betydning vores bus-aktion har haft for de initiativer, Irma har taget, og det er heller ikke så vigtigt. Det er helt sikkert, at alle de små påvirkninger gør indtryk, og det gælder både de påvirkninger, som kunden giver i forretningen, og de sager, som på den ene eller den anden måde ender i medierne. Det er derfor vigtigt, at man som forbruger ikke passivt accepterer detailhandelens måde at gøre tingene på, men at man giver udtryk for sine meninger over for personalet. Hjælper det ikke, kan man forsøge sig med læserbreve — det har ofte en god virkning.

Rikke Dreyer
Jesper Hostrup
Genbrugsgruppen

SCANDINAVIAN-LINK

-SET FRA MODSTANDERSIDE

Aktuel situation

Visionerne om Scandinavian Link har fået yderligere mulighed for at reducere Danmark til en transportkorridor eller "trædesten" efter den endelige (?) politiske vedtagelse af den faste Storebæltsforbindelse i oktober 1988 og gennemførelse i 1993-1998

Hvad er Scandinavian Link?

Siden begyndelsen af 1980'erne har en kreds af personer repræsenterende skandinaviske industri- og finansinteresser under ledelse af Pehr Gyllenhammar fra Volvo, Sverige, ønsket at øve indflydelse på de fremtidige trafikale forbindelser fra Skandinavien til det europæiske kontinent. Dette er gjort gennem en lobbyorganisation (Scandinavian Link-konsortiet) med hovedsæde i København. Hovedvægten af "medlemmerne" er på de store svenske industrivirksomheder.

Målet er at få faste forbindelser — Øresund, Storebælt og Femer Bælt — samt motorvejsforbindelser, som skal udgøre et overordnet trafiknet mellem disse broer eller tunneller. Der vil ske en nedprioritering af jernba-

ner og skibsfart, som både drifts- og nationaløkonomisk, sikkerhedsmæssigt og i miljøregi er at foretrække, da det drejer sig om tung transport over lange afstande. Argumentationen bygger fra Scandinavian Link fortalernes side på "just in time"-filosofien — levering af varer til kunderne på rette tidspunkt — hurtigt og uden lageropbevaring.

Hvorfor modstand?

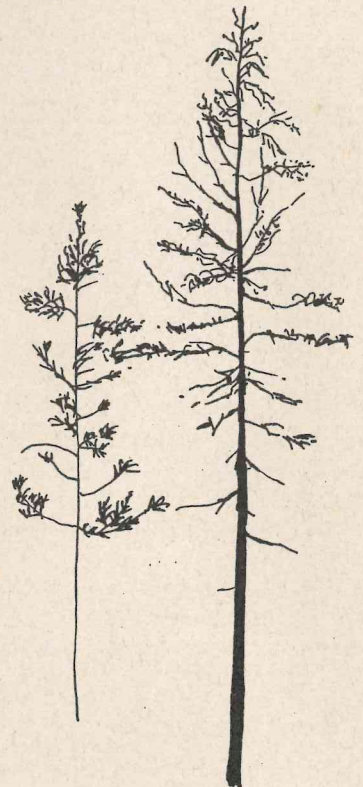
Miljøkonsekvenser af Scandinavian Link

Luften, havet, byerne. Alle steder udsættes miljøet for belastninger, det ikke kan tåle. Trafikken vejer tungt i disse problemer. De kan ikke løses uden miljøhensyn bliver integreret i trafikpolitikken. Scandinavian Links investeringsplaner er ikke svaret på denne konflikt — tværtimod vil problemerne blive yderligere forstærket.

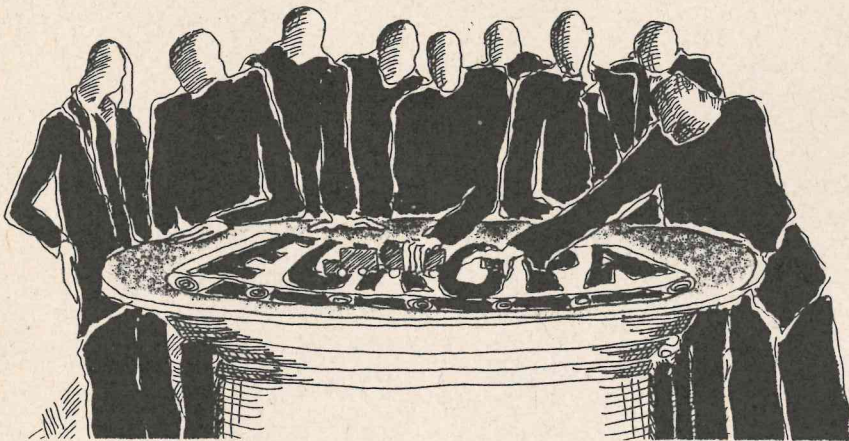
LUFTEN

En satsning på Scandinavian Link-modellen er en satsning på stærkt voksende trafik som udviklingsstrategi. Den trafikstig-

ning, som vil komme, vil fordele sig på de transportformer, som er mest konkurrencedygtige. For godstrafikken er det lastbilerne, som idag tegner sig for op mod 80% af det indenlandske transportarbejde. For persontrafikken har privatbilismen overvægt med 76% af de personkilometer, som tilbagelægges. Scandinavian Link-modellen vil forstærke denne overvægt, og det vil medføre forøget luftforurening og energiforbrug.

En del af luftforureningen kan fjernes ved, at nye personbiler udstyres med katalysator. Men dette løser ikke problemerne med lastbilernes farlige udstødning eller udsendelsen af kuldioxid, som bidrager til opvarmningen af jordens atmosfære. Trafikstigningerne vil gøre det vanskeligere at bekæmpe forurening, drivhuseffekt, smogdannelse og spild af ikke-fornyelige ressourcer. Katalysatorerne kan kun udsætte nogle af problemerne en årrække.

HAVET

En væsentlig del af trafikens luftforurening lander faktisk i havet, hvor den bidrager til algevækst og iltsvind. Men også på en mere direkte måde vil realisering af Scandinavian Link påvirke havmiljøet. Faste broforbindelser over Storebælt, Øresund og Fehmarn Bælt betyder indgreb i et sårbart og truet havmiljø. Det er først og fremmest de havstrømme, som bringer frisk vand til den døende Østersø, der kan blive påvirket. Ingen tør sige, hvad ændringer i disse strømme vil betyde for havmiljøet. Ved anlæggelsen af de faste forbindelser foretager man derfor "kompenserende" afgravninger", d.v.s. der bortgraves så meget havbund, at den blokerende virkning af bropiller, ramper, m.v. skulle blive ophævet. Grundlaget for dette er modelberegninger på computer. Muligvis regner modellerne rigtigt, men der er en lille margin for fejl, når det er Østersøens liv, der står på spil.

De "kompenserende afgravninger" afføder også straks nye konflikter og problemer. F.eks. når det, der skal graves bort, er værdifulde muslingebanker, der tjener som fødegrundlag for store, rastende fugleflokke (edderfugle og andre dykænder). Eller når gravearbejdet ophvirvler mudder, der gør vandområderne uklare og senere måske aflejres på fiskenes gydepladser. Allerede de indledende arbejder omkring Storebæltsforbindelsen har affødt sådanne konflikter.

BYERNE

Scandinavian Link er satsning på fjerntrafik-forbindelsernes udbygning. Men trafikmålene er jo i sidste instans de byområder, der danner markedsgrundlag for den øgede handel og trafik. De europæiske byer lider i dag alvorligt under trafikbelastningen. Dette gælder såvel befolkningen, miljøet som erhvervslivet. Byerne kan simpelthen ikke tage mere biltrafik. Det er derfor nødvendigt med væsentlige omlægninger og investeringer i byernes trafik-

struktur, herunder investeringer som fremmer kollektiv trafik og mere rationel varedistribution. Det behøver ikke være i modstrid med forøget fjerntrafik, men Scandinavian Link har ikke svar på, hvordan problemet skal løses. Tværtimod anbefaler konsortiet f.eks. en meget traditionel udbygning af motorvejsnettet omkring Oslo, den såkaldte Oslo-pakke med vejinvesteringer for op mod 10 milliarder. Det kan måske give lokale miljøforbedringer, men samlet kan der presses meget større trafikmængder gennem byen. Skal det være modellen også for København?

Scandinavian Link — Nej Tak

I de seneste halvandet år har en kreds af modstandere af dette projekt til fremtidig trafikpolitik arbejdet sammen i græsrodsbevægelsen "Scan Link — Nej Tak".

Der er mulighed for støttemedlemskab ved indbetaling af kr. 50,- til:

Scan Link — Nej Tak
NOAH
Studiestræde 24
1455 Kbh. K.

Tlf. 01 15 60 52
Giro 9 56 14 98

Der arbejdes i grupper med politisk påvirkning, mediedækning samt faktainsamling og udgivelse af skriftligt materiale til kritisk belysning af Scandinavian Link-tanken.

Alle er meget velkomne til deltagelse i dette vigtige trafikpolitiske græsrodsarbejde.

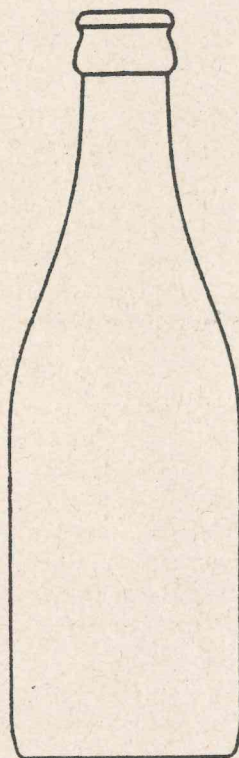
*Søren Jacobsen,
medlem af forretningsudvalget
i Scan Link — Nej Tak*

Tegn.: Hysse Forchammer

FLASKEPANT-DOM 302/86

Kongeriget Danmark har været på anklagebænken ved EF-domstolen. Anklagen lød på, at Danmark ved at kræve obligatorisk retursystem for øl- og læskedriks-emballager har forbrudt sig mod Romtraktatens artikel 30. Artikel 30 handler om, at man ikke må lave hindringer for den fri samhandel i EF — med mindre man kan henvise til at hindringerne er nødvendige. Det vil sige, at hindringerne skal være nødvendige, af grunde som EF anerkender

EF-domstolens afgørelse faldt for snart tre måneder siden, og blev straks udråbt som en sejr for Danmark og miljøet. Det er rigtigt, at Danmark vandt — men vi tabte også. Læs her hvad dommen gik ud på, og hvad den kan betyde for miljøet.

Sejren

Sejren betyder, at Danmark stadig kan kræve, at øl og læskedrikke sælges i returemballager med pantordninger. Det betyder, at hvis man vil sælge f.eks. en sodavand, skal den være i en returemballage. Man skal kunne få pant for den tomme emballage og den må ikke være af metal. Vi fik altså ingen dåseøl i denne omgang. Såvidt er det også en sejr for miljøet.

Baggrunden for denne afgørelse er, at EF-domstolen i 1985 besluttede at anerkende miljøbeskyttelse som et grundlæggende mål for EF. Derfor kan hensynet til miljøbeskyttelse også begrunde visse begrænsninger i princippet om den frie samhandel.

Nederlaget

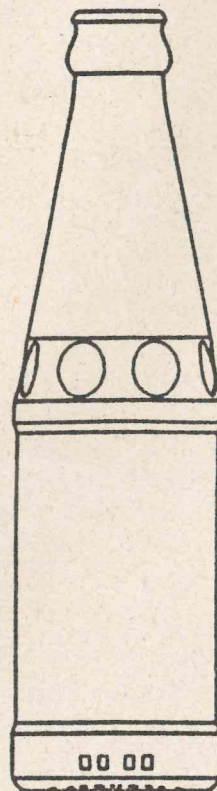
Nederlaget er lidt mere indviklet. I erkendelse af, at pant- og retursystemet ville bryde sammen, hvis der var for mange typer af emballager (læs flasker) på markedet, har Miljøministeriet lavet nogle begrænsninger. For det første har man krævet, at alle emballagetyper skal være godkendte. For det andet har man begrænset antallet af godkendelser til ca. 30. Dog med den undtagelse, at en producent må sælge op til 300.000 l/år i ikke godkendt emballage — hvis der vel at mærke laves et pant- og retursystem.

Det betyder reelt, at de 30 godkendte emballager kan returneres til alle handlende, mens de ikke godkendte kun kan returne-

res til de handlende, der forhandler denne type.

Der, hvor Domstolen er gået imod Danmark, er netop ved denne øvre grænse for salg af ikke godkendt emballage. Domstolen har krævet, at Danmark ophæver grænsen for de 300.000 l/år — fremover vil der altså frit kunne sælges øl og læskedrikke i ikke godkendte emballager, blot der eksisterer et pant- eller retursystem.

I første omgang er det synd for de små handlende. Det må forventes, at åbningen af EFs indre marked (i 1992) sammen

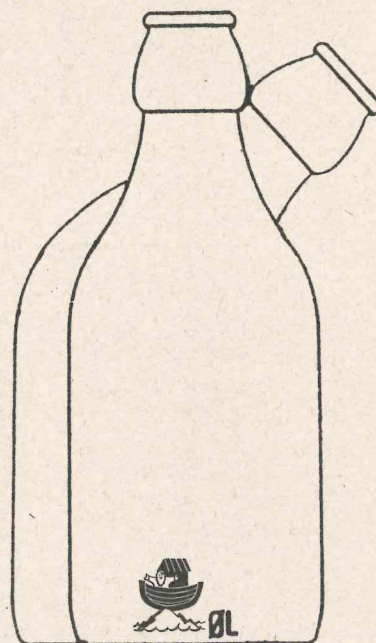
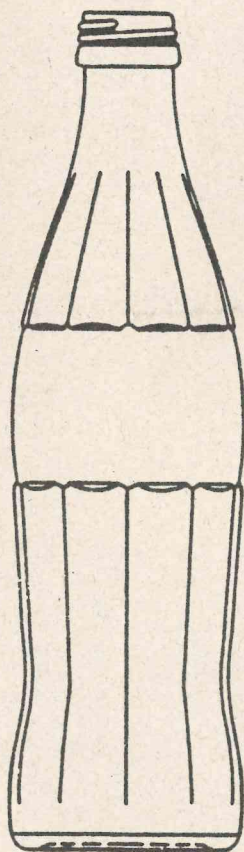
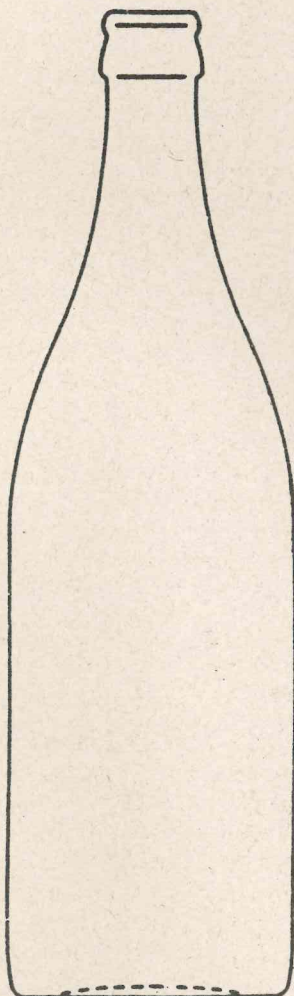

Fremover kan vi forvente at skulle løbe fra Herodes til Pilatus med de ikke godkendte emballager.

Nogle af os vil naturligvis være ihærdige og få afleveret vores tomme emballager og få vores krone. Andre vil være knap så ihærdige og smide emballagen i glascontaineren, hvis der er en ¹⁾ og hvis emballagen er af glas. Atter andre vil hverken gøre det ene eller det andet — og så ender den tomme emballage enten i grøftkanten eller i skraldespanden.

Hvor mange flasker, der ryger udenom genbrugssystemerne er svært at sige, men eet er sikkert: jo besværligere det er at være forbruger — jo flere ryger ved siden af.

Jesper Lassen

med ophævelsen af grænsen på de 300.000 l/år, betyder at vi får flere pant- og retursystemer. Det gør det endnu mere besværligt at være lille købmandsbutik. Supermarkederne skal nok klare det. Endnu et stykke ved er båret til bålet, hvor man brænder de små handlende.

Det får være, hvad det vil. Det bliver værre for os forbrugere.

Litteratur:

Miljøministeriets bekendtgørelse om emballage til øl og læskekendrikke. Bekendtgørelse nr. 397 af 2. juli 1981.

Miljøministeriets bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om emballage til øl og læskekendrikke. Bekendtgørelse nr. 95 af 16. marts 1984.

De Europæiske Fællesskabers Domstol: "Domstolens dom af 20. september 1988: "Frie varebevægelser — emballage til øl og læskekendrikke". I sag nr. 302/86".

Miljøministeriets bekendtgørelse om kommunale indsamlinger og genanvendelige materialer og produkter fra private husestande. Bekendtgørelse nr. 881 af 11. dec. 1986.

NOTE 1:

Miljøministeriet har dog udsendt en bekendtgørelse, som bl.a. omfatter indsamling af glasemballage fra visse private husestande fra 1990.

RAPPORT FRA

NOAHs vigtigste arbejde for at skabe et bedre miljø foregår i lokal- og emnegrupper over hele landet. NOAHs landssekretariat kan betragtes som et serviceorgan for dette miljøpolitiske arbejde

NOAHs sekretariat er ofte det sted, hvor man først vil henvende sig, når man står med et miljøproblem, men NOAH er ikke en professionel miljøorganisation med ansatte eksperter. NOAHs politiske arbejde er baseret på en frivillig arbejdskraft i lokal- og emnegrupper. Blandt folk i disse grupper findes dog også eksperter. Det kan ofte være svært, eksempelvis for politikere og journalister, at finde sig tilrette med NOAHs struktur. De forventer ofte at kunne ringe direkte til NOAH og få et ekspertsvar på næsten alle miljøspørgsmål. Vi kan desværre heller ikke altid sende folk ud for at se på de problemer, som der bliver ringet om.

Vi må ofte hjælpe på en anden måde. På NOAHs sekretariat kan vi videregive private telefonnumre til aktive folk i NOAH, som eventuelt kan henvise til hjælp. Vi kan henvise til andre organisationer, som det kan være en god ide at kontakte, eller vi kan komme med ideer til, hvordan man selv kan arbejde videre med en sag, hvilke myndigheder man henvender sig til, eller give forslag til litteratur som kan bruges. Vi hjælper særdeles gerne folk, der har lyst til at starte en ny NOAH-gruppe.

NOAHs struktur og også sekretariatets funktion er velovervejede og blandt andet demokratisk begrundet — der er ingen, der skal sidde og have en central funktion i NOAH.

Denne udadvendte kontakt på NOAHs vegne er en væsentlig del af NOAHs landssekretariats opgaver, men der foregår meget andet.

NOAHs Forlag og NOAH-bladet

NOAH-bladet og forlagets redaktioner er ligeledes baseret på frivillig arbejdskraft og er adskilt fra sekretariatet. Men alle ekspeditioner foregår gennem sekretariatet. NOAHs forlag udgiver et forholdsvis stort antal bøger og i ganske pæne oplag. Så vi bruger en del arbejdskraft til ekspedition og bogholderi, samt til ajourføring af abonnementskartoteker. Sekretariatet ekspederer også NOAHs videoer og lysbilleder.

Foredrag og hjælp til emnearbejde

I det omfang vi kan overkomme det, står sekretariatet også for at holde foredrag om NOAH eller aktuelle miljøproblemer.

Der henvender sig en del folkeskolelærere, gymnasielærere og grupper fra højere læreanstalter for at høre, om NOAH kan holde et oplæg. Det gør vi meget gerne. Det er nemmest for os, hvis man er i stand til at komme ind på NOAHs sekretariat, men vi vil også gerne prøve at finde folk, som kan komme ud på skolerne. Som regel lykkes det også, men desværre ikke altid, da de fleste aktive i NOAH har andet arbejde.

Der kommer mange små grupper af skoleelever ind til os, når

Annette, Lars, Hanne, Inge, Litten, Ole og Annelise foran "bunkerens".

»FØRERBUNKEREN«

de er i gang med et emnearbejde om miljø. Vi vil meget gerne prøve på at hjælpe.

Hvis man vil bruge vores hjælp i undervisningssammenhæng, må man lige lave en aftale med os i forvejen — helst i god tid.

Miljøbogcafeen

En af NOAHs sekretariats opgaver er også at passe NOAHs "Miljøbogcafe". Bogcafeen har efterhånden udviklet sig til at være ganske veïassorteret inden for miljøområdet. Vi sælger både bøger fra eget og fra andre forlag. Vi sender også bøger ud. Du kan bare ringe til os. Der er store chancer for at vi har, eller kan skaffe, den miljøbog, som du skal bruge.

Andre opgaver

Sekretariatet prøver også på at hjælpe andre NOAH-grupper med noget af det praktiske arbejde, f.eks. trykkeopgaver, renskrivninger og udsendelse af post. Det sker også jævnligt, at sekretariatet tager ud for at repræsentere NOAH ved arrangementer, udstillinger o.l.

Hvem er på NOAHs sekretariat?

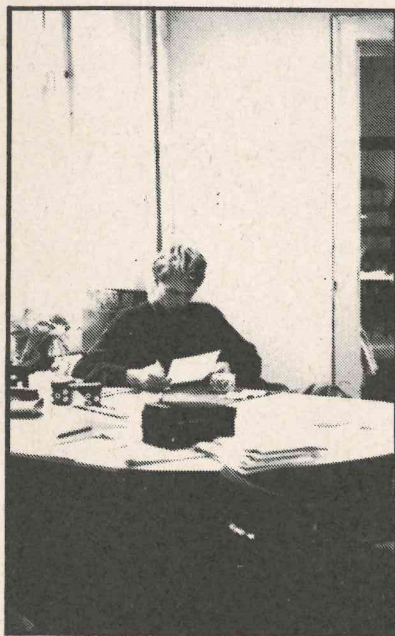
NOAH har desværre ikke økonomi til at fastansætte folk på sekretariatet. Vi er afhængige af den arbejdskraft, vi kan få i form af langtidsledige (som kommuner og stat betaler), militærnægtere og frivillige aktivister. Vi er som regel knap en halv snes folk. I enkelte tilfælde, hvor vi har fået penge udefra, har vi haft folk ansat til konkrete projekter. For tiden har vi desuden en fast kvartidsansat til at sikre kontinuiteten, da det ellers har været lidt for skiftende med folk.

Arbejdet foregår iøvrigt som en kollektiv proces, hvor vi defi-

nerer og fordeler arbejdet på et ugentligt fællesmøde.

Sekretariatets rammer

På de 200 kvadratmeter, vi råder over, har vi plads til både mødelokale, butik, lager, mørkekammer, trykkeri og kontorer, men vi har ikke vanvittig meget plads i forhold til alle de aktiviteter, der foregår.

Anders havde ikke tid til at komme udenfor og blive fotograferet.

Der er meget liv på NOAHs sekretariat

NOAHs sekretariat bliver også brugt som base for de fleste af NOAHs grupper i Københavnsområdet. Mange aktivister fra disse grupper kommer meget på sekretariatet.

Sekretariatet rummer blandt andet NOAHs bibliotek, som kan forsyne NOAH-grupperne og andre interesserede med baggrundsviden. Sekretariatet er også hjemsted for NOAHs dagsgruppe, som

mødes hver torsdag for at lave et stykke miljøarbejde i dagtimerne. På sekretariatet holder NOAHs gensplejningsgruppe også til med 2-3 faste folk. Et par andre organisationer har også deres adresse på NOAHs sekretariat. Blandt andet kan vi nævne Smoggruppen, Scan Link — Nej Tak og Indkøbsforeningen.

Så der er rigtig meget liv på NOAHs sekretariat.

Du er altid velkommen

Har du lyst til at vide noget mere om NOAH, eller få en sludder med os, er du altid velkommen til at kigge ind. Vil du have en længere snak, kan det være en god ide at lave en aftale med os på forhånd.

Vores adresse er:

Stuðiestræde 24
1455 København K.
01 15 60 52

Åbningstiderne er:

man-fre	10 - 16
torsdag	10 - 18
lørdag	10 - 13

Ole Møller

SIDSTE NYT FRA ØSTFRONTEN

NOAH har haft besøg af to polske kemi-studerende. De giver her en vurdering af, hvor sort det ser ud for det ydre miljø i Polen

Den økologiske trussel på miljøet er meget stor i Polen. Den er beregnet som en af de største i Europa, det vil sige i hele verden. Disse beregninger er baseret på analyser af satellitfotos, data fra det statistiske kontor og ligeledes fra miljøbeskyttelseskontoret.

Nedbrydningen af det naturlige miljø har været stigende siden 50'erne: nedbrydning af luft, vand og jord. Denne hurtige proces skyldes den prompte industrialisering og urbanisering som opstod efter 2. verdenskrig. Polen, som medlem af det "kommunistiske" system, fik ikke del i Marshallplanens hjælp. Hvert enkelt socialistisk land måtte udvikle en økonomi for dem selv samt med hjælp fra Sovjetunionen. For at følge med de kapitalistiske landes økonomi, militæruddgifter og levestandard byggede vi sværindustri. Ingen var opmærksom på den forurening, det automatisk påfører miljøet.

Lad os betragte de forskellige elementer af miljøet.

Vand

Hovedelementet i vandforsyningen er overfladevand, som udgør 86%. Renheden af dette vand bliver stadig forringet, mens vand af høj kvalitet, førsteklases drikkevand, er ved at forsvinde. I 1967 var 32% af længden af de polske floder i denne kategori, dvs. førsteklases vand. I 1985 var det kun 7% af længden af alle floder, der var førsteklases vand. Hvis vi omregner det til mængden af vand, vil det være flere gange mindre, fordi vores floder kun er rene lige før foråret. Ligeledes er mængden relativ lille på

dette tidspunkt.

Vandet i Polen er delt i 3 kategorier, i forhold til vores standarder. Hvis vi ser på den længste flod i Polen vil følgende vise sig:

Wisla, 1047 km. lang (den længste flod i Polen):

I klasse	0%
II klasse	0%
III klasse	44%
Udenfor alle kategorier	56%

Den er så forurenede, at der ikke er noget vand, hverken i første eller anden klasse og mere end halvdelen er mere forurenede end tredje-classes vand.

Odra, 742 km. lang (i Polen):

I klasse	0%
II klasse	10%
III klasse	36%
Udenfor alle kategorier	54%

Warta, 808 km. lang:

I klasse	0%
II klasse	3%
III klasse	28%
Udenfor alle kategorier	69%

Bug, 587 km. lang (i Polen):

I klasse	0%
II klasse	0%
III klasse	19%
Udenfor alle kategorier	81%

Vi har også nogle specielle floder. Det er:

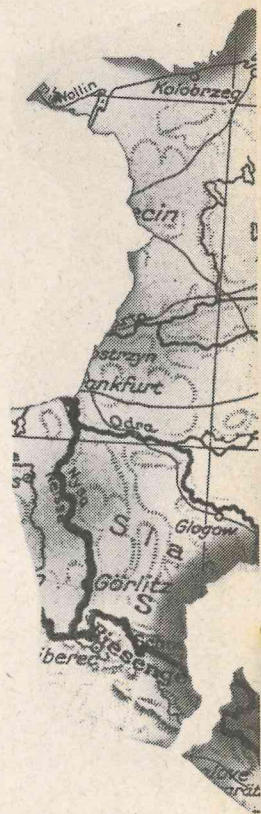
Ner (128 km. lang),
Krzna (120 km. lang),
Bzura (166 km. lang) — 100% udenfor alle kategorierne.

Denne situation er et resultat af en stigning i mængden af urensede spildevand. Kun 50% af det "kommunale" og 35% af industriens bliver rensede. Beklageligvis bliver det meste spildevand rensede mekanisk, en metode som er dominerende i forhold til den bi-

ologiske og kemske rensning. Den gennemsnitlige effekt af rensningen er mindre end 40%.

Der er 812 byer i Polen, kun 50% af dem har rensningsanlæg. Der er 176 mekaniske og 233 biologiske rensningsanlæg. Men 2 store polske byer: Warszawa med et indbyggertal på 1,6 mio. og Lodz med 1 mio. indbyggere har overhovedet ingen rensningsanlæg.

Vandet i Wisla floden i Krakow er, selvfølgelig, uden for nogle af kategorierne. F.eks. kan koncentrationen af NaCl (salt) overstige 1000 mg/l. Det er højere end i Østersøen. Vandet er så

forurenet, at det ikke kan bruges i industrien uden forudgående rensning eller fortynding (fortyndet med rent vand).

Indtil 1986 blev dette vand taget gennem ledningsrør. Det blev blandet med vand fra andre, rene kilder og brugt til drikkevand. Nu bliver intet vand brugt fra Wisla, men hovedsagelig fra Raba floden, som løber ca. 50 km. udenfor Krakow.

Rørledningen der bringer vand til Upper Silesia fra forskellige dele af landet er flere hundrede km. lang.

Luft og jord

Udsendelse af partikulær luftforurening er blevet begrænset ved brug af luftrensende materiel. Vi har ligeledes at gøre med alvorlige problemer med gas-udslip. Omfanget af dette udslip er stadig stigende. I 1975 var det 2,1 mill. tons (CO undtaget), i 1980 5 millioner tons, heriblandt 3

mill. tons SO_2 . Nu er udslippet nedbrydningen af skove og jord, syreangreb på bygninger etc.

Det mest forurenede område i Polen — det vi kalder "det økologiske katastrofeområde" — er Upper Silesia og Krakow området. Det dækker kun 3% af det samlede areal i Polen, men det omfatter 50% af gasudslippet og 40% af den partikulære luftforurening af SO_2 steget til 4 mill. tons og i 1995 anslås det til 6 mill. tons, hvis der ikke bliver taget skridt til at reducere udslippet. Nedfaldet i Syd og Vest-polen er højere på grund af importen, hovedsageligt fra Tjekkioslovakiet og DDR.

Hvis vi sammenligner mængden af luftforurening med landets overflade, vil det vise sig, at ingen grænseværdier er overskredet. Men effekten af denne forurening er synlig, hvis vi ser på befolkningens sundhedstilstand,

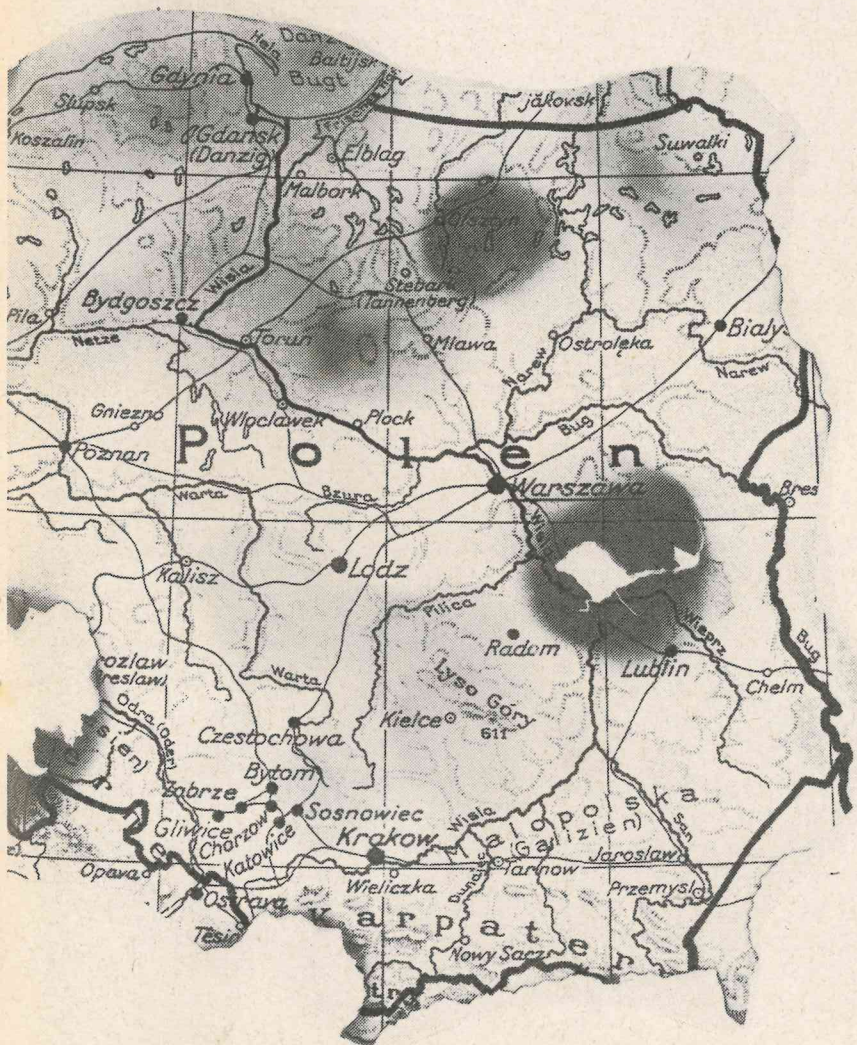
rening i hele landet. Disse områder er beboet med 4,5 mill. mennesker, det er 12,5% af den samlede befolkning. Det er et meget industrialiseret område. Tallene tydeliggør dette.

98% af den samlede mængde kul bliver udgravet her,
100% af zink og bly,
40% af Polens koks bliver produceret her,
40% af den samlede mængde elektricitet,
75% af stålproduktionen foregår her.

Den totale emission af gas og støv beløber sig til 4000 tons per kvadratkilometer per år, hvor det for hele Polen er 21 tons pr. km^2 . Den farligste af disse gasser er, på grund af mængden, svovldioxid. Den højeste koncentration af SO_2 er karakteristisk for Upper Silesia og Krakow. Det kan stige op til 1000 mikrogram per kubikmeter på 24 timer. Hovedkilden til SO_2 er kul. Det kan indeholde op til 5% svovl. Over 90% af elektriciteten bliver produceret i kulkraftfyrede værker. Ingen af dem har installationer til begrænsning af kuldioxidudslippet. Kul bliver også brugt til opvarmning af private huse. Dette er grunden til den ekstremt høje koncentration af SO_2 om vinteren (for eksempel i Krakow).

Støvudslippet er lige så farligt som gassen. Hvert år modtager Krakow-provinsen fra 50 til 650 tons støv pr. km^2 . Dette nedfald inkluderer 8500 tons jern, 915 tons zink, 139 tons kadmium, 431 tons bly, 175 tons nikkel. Det gennemsnitlige nedfald af jern i Krakow-provinsen er omkring 1 tons per km^2 , men i Nowa Huta kan det komme op på 20 tons per km^2 , det er 20 gram per m^2 .

Som en konsekvens har vi en meget høj koncentration af tungmetaller i fødevarer, især i grøntsager. For eksempel kan koncentrationen af kadmium i salat være 30 gange større end standarden, af bly fra 2 til 12 gange større, af andre metaller på listen fra 2 til 8 gange højere. Forurenin-

gen af jorden er så høj, at vi ikke burde dyrke kartofler, gulerødder, salat og persille.

De mest forurenede områder

Foruden Silesia og Krakow er der 25 områder i økologisk fare. De dækker 10% af hele Polens areal og er beboet af 12 millioner mennesker. (1/3 af hele befolkningen). I disse 27 specielle områder findes 77% af støvedfaldet og 80% af gasforureningen. Den alvorligste situation er i de økologiske katastrofe-områder Gdansk, Police, Plock, Glow Legnica, Upper Silesia og Krakow-Nowa Huta. Skoler, hospitaler og bebyggelser er forkert placeret i forhold til reglerne. De skadelige virkninger, som det forurenede miljø medfører, er især synligt hos de manuelle arbejdere (omkring 2 millioner).

Den anden gruppe der er i fare, er børnene. Arbejderne er specielt udsat for åndedrætssygdomme, cancer og neuroser. (Den sidste sygdom er ligeledes meget

hyppig blandt studerende). Børn lider hovedsageligt af åndedrætssygdomme, i Krakow og Silesia er omkring 1/3 af dem kronisk syge.

Økonomien

Et andet stort problem, specielt i Krakow, er syreangreb på bygninger. Nogle bygninger fra 1700 med historisk værdi går her hastigt i forfald.

Nedbrydningen af det naturlige miljø har store økonomiske dimensioner. På den måde lider den nationale økonomi store tab. Vi kan beregne tabet af de økonomiske goder, men ikke af befolkningens sundhedstilstand. Alle disse tab er beregnet til over 10% af BNP (bruttonationalproduktet) i 1980. Det var 200 milliarder zlotys. Hvis vi sammenligner denne sum med de 8 milliarder zlotys, der bliver brugt til miljøbeskyttelse, er årsagen til den tragiske situation nu synliggjort.

Nationaløkonomien skulle som helhed være interesseret i at

øge udgifterne til miljøbeskyttelse. Men fabrikkerne er ikke. Investeringer i installering af rensningsanlæg øger omkostningerne. Selv om hver enkelt fabrik ikke har nogen økonomisk fordel, er straffen billigere end rensningsanlæg.

Og hvad med loven, der skal regulere disse forhold? Der er adskillige love, den vigtigste er fra 1980. Men selv de bedste love vil kun være et stykke papir, hvis vi ikke kan bruge organisatoriske muligheder til at håndhæve loven.

*Af Kaska Rawluk
og Piotr Rymarowicz*

Oversat af Lone Jensen

NOTE:

Om miljøet og miljøbevægelsen i Polen, se også NOAH-bladet nr. 107 (side 7-8), og nr. 115 (side 10-11).

FREONPATRULJE I AKTION PÅ NØRREBRO

I oktober gik en nystiftet "freonpatrulje" i aktion på Nørrebro. Patruljen aflagde besøg hos nogle butikker, der forhandler spraydåser med freon som drivgas. Dette salg til privat brug er forbudt og har været det siden den 1/1-87. Freonpatruljen arbejder på at få det ulovlige salg standset og har set sig nødsaget til at gå konkret til værks.

Patruljen er bredt sammensat af folk bl.a. fra miljøredaktionen på Nørrebro Radio, aktive i miljøorganisationen NOAH's ozongruppe i København og Next Stop-gruppen i København. Det fælles mål er at få stoppet brugen af de ozonlagnedbrydende CFC-gasser, også kaldet freon. Det er en "freon-fri fremtid" det gælder!

Imidlertid er det meget begrænset, hvad der indtil videre er foretaget af indgreb for at sikre fremtiden. Noget af det eneste er forbudet mod brugen af freon i sprays (industrien er endda fritaget), men dette forbud bliver ikke engang overholdt. En undersøgelse foretaget for Miljøstyrelsen viser, at hver 7. spraydåse stadig indeholder freon, og det er altså disse lovovertrædelser, freonpatruljen i første omgang har rettet opmærksomheden imod. Men det bliver ikke det sidste, lover de.

*Aktiv hilsen
for NOAH's ozongruppe, Next Stop København & Nørrebro Radio's Miljøredaktion*

Forsidefoto: Freonpatruljen i aktion.

DE SEJLVEDE BATTERIER

Det er i år 12 år siden den danske Miljøstyrelse begyndte de første spæde forsøg på en regulering af salg og bortskaffelse af de tungmetallholdige batterier. I denne tid arbejder miljøstyrelsen på en indstilling om indførelse af pant. Nu er det bare ved at være ligegyldigt, fordi de fleste batterier ikke længere indeholder kviksølv. Eller er det?

Fra Japan har man siden 1950-erne vidst, hvor farlig kviksølv er, da kvinder i Minamata-bugten fødte misdannede børn. Der er heldigvis langt fra dette eksempel til de danske batterier, fordi kviksølvet bliver spredt meget bedre. Men trods dette er der i dag mennesker især indenfor gruppen af gravide kvinder, der indtager mængder, der ligger på grænsen af, hvad WHO mener er forsvarligt.

I alkaliske batterier fungerer kviksølv som hjælpestof i den elektrokemiske proces, idet det gør zinkanoden mere ædel. Hermed kan batteriet tåle kraftige afladninger, uden at der dannes brint i det, med mulighed for at det eksploderer. De indeholder op til 0,5% kviksølv. I brunstensbatterier har kviksølv samme rolle, men overfladen af anoden er her meget mindre og derfor indeholder de "kun" op til 0,01% Hg. Alligevel repræsenterer brunstensbatterier med deres indhold på 0,01% kviksølv ca. 300 kg Hg om året, fordi der bliver solgt dobbelt så mange brunstensbatterier som alkaliske.

Kviksølvknapceller (eller kviksølvoxidknapceller) indeholder 35%-25% Hg og dette indhold kan ikke nedsættes, fordi det her er kviksølvet i sig selv, der er anoden. Hvis man nedsætter det-

te indhold, går det derfor ud over holdbarheden. Denne type var i 70'erne den største kilde til kviksølvforureningen fra batterier og burde fra et miljømæssigt synspunkt aldrig have været sat i produktion.

Alternativer

Der findes substitutter for disse batterier på markedet, som ikke indholder så meget tungmetal eller holder så meget længere, at det generelt betyder en reduceret mængde kviksølv og cadmium i de batterier der bruges. I zinkluft og i sølvoxid er der ca. 1% kviksølv og en lille smule cadmium (0,01-0,00%), fordi det er følgestof til zink i naturen. Zinkluft opbruges fra det øjeblik, man bryder forseglingen og er derfor bedst til noget, der bruger strøm hele tiden (f.eks. høreapparater). Sølvknapceller er lidt dyrere, men holder til gengæld spændingen næsten lige til de er flade.

Lithiumknapceller indeholder ikke tungmetaller, men spændingen er 2 gange de andre typers. De erstatter derfor f.eks. 2 kviksølvoxid stabled ovenpå hinanden. De er ca. lige så dyre som sølvoxid, men holder kun halvt så længe.

Heller ikke i nikkell-cadmium batterier er det muligt at nedsætte tungmetallindholdet, fordi cadmium indgår direkte i den elektrokemiske proces.

De indeholder 8-15% cadmium, men kan oplades 500-1000 gange, dvs. at denne type er ideel til storforbrugere. De indeholder altså forholdsmæssigt mindre tungmetal end alkaliske og brunsten, fordi de holder så meget længere. Så længe der ikke findes en regulering af bortskaffelsen af brugte batterier, har man selvfølgelig pligt til at kassere dem via

den kommunale indsamling, hvis man har sådan en i sin kommune. Ellers kan man aflevere på modtagepladsen for olie- og kemikalie-affald, eller hvis man er i tvivl, ringe til sin kommunale forvaltning.

Regulering

I 1976 startede man på at have en frivillig regulering på området ved at lave en aftale med importører af kviksølvoxid knapceller om at forhandlerne skulle sørge for at stille nogle papæsker på disken til folks brugte knapceller, men iøvrigt gjorde man intet for at informere om ordningen. Det kan ikke undre, at man to år senere måtte konstatere, at ordningen havde fungeret meget dårligt, og at det faktisk var uvist, hvor de knapceller, der dengang blev indsamlet, var blevet af. Muligvis blev de underkastet en opvarmning på en mindre virksomhed med henblik på at udvinde sølvet fra de iblandede sølvoxid knapceller. Herved vil kviksølvet fordampe og efter al sandsynlighed spredes i omgivelserne.

I 1978 anslog man, at 6 tons kviksølv pr. år blev spredt, fordi de brugte batterier havnede i skraldespanden. Dengang koncentrerede man sig kun om knapcellerne, fordi de indeholdt over 30% kviksølv, mens de alkaliske stavbatterier "kun" indeholdt ca. 1%.

Det har således haft lange udsigter med at få reguleret området tungmetallholdige batterier. Vores egen Miljøstyrelse har i redegørelser i både 1978, 84, 85 og 87 påpeget det farlige i batteriernes indhold af tungmetaller. Man har da heller ikke undladt at foreslå tiltag i form af mærkninger, pant og afgifter.

I 1984 startede man med at foreslå en ordning med mærkning og indsamling. Faktisk startede forslaget med at forbyde salg og fremstilling af tungmetaltholdige batterier i Danmark. Dog kunne man få dispensation, hvis indholdet af kviksølv lå under 25 mg og indholdet af cadmium under 250 mg pr. batteri. Dette var rent faktisk ikke nogen god fremgangsmåde overfor produkter på et marked, som er domineret af store multinationale selskaber. Interesserne i branchen i Danmark dannede Batteriforeningen,

som fremover skulle blive Miljøstyrelsens forhandlingspartner, ligesom man i EF har den europæiske batteriorganisation Europile. Europile har selv udarbejdet et forslag til reduktion af kviksølvindholdet, som man mener at kunne opfylde. Dette forslag blev tiltrådt af Batteriforeningen, fordi det ikke indeholder faste grænser, og Miljøstyrelsen tog sit forslag, som mest af alt lignede en skinmanøvre, af bordet.

Også i Nordisk Ministerråd har der været arbejdet på en regulering. Det er blevet til, at man er enedes om et mærke til de mest tungmetaltholdige (dvs. over 0,025% Hg eller Cd), men endnu ikke om at sætte dette mærke på batterierne.

Mærkning og afgifter

Fremgangsmåden har siden været at kræve, at branchen opfylder nogle krav med hensyn til tungmetallindholdet inden den og den dato, ellers: mærkning og afgift. En mærkning af de mest tungmetaltholdige typer (alkaliske, nikke-cadmium og knapceller undtagen lithium), kan bruges i forbindelse med en indsamling eller i forbindelse med en pantordning, mens en afgift kan dreje forbruget i retning af mindre tungmetaltholdige alternativer, hvis sådan nogle findes.

Siden har det drejet sig om mærkning og afgifter i to efterfølgende udkast til bekendtgørelser, men uden at der er gennemført noget. I foråret i år lå der et forslag til gennemførelse af pant på alle batterier, som indeholder over 0,025% kviksølv og/eller cadmium. Forslaget ville have reduceret belastningen med kviksølv og cadmium med henholdsvis 2 1/4 og mere end 16 tons og Danmark ville have været foregangsland i både Norden og EF. Men nej. Miljøstyrelsen udsatte gennemførelsen af forslaget, fordi der er kommet nye alkaliske batterier på markedet med under 0,025% kviksølv.

Producenterne af batterier på det europæiske marked har altså udfoldet en del bestræbelser på

VÆR MILJØBEVIDST

I Danmark smides der hvert år ca. 18.000 kg kviksølvbatterier væk - ud i naturen!

18.000 kg kviksølvbatterier indeholder ca. 6.000 kg rent kviksølv. - skån naturen for det!

Kviksølv forurener jorden, luften, vandet, planterne, dyrene og dig selv.

6.000 kg i 1975! - Hvad med 1976, 1977, 1978...?

HJÆLP MED TIL AT BEKÆMPE DENNE FORURENING!

VÆR MILJØBEVIDST

SKÅN NATUREN REN

Foto: Magenta

at nedsætte kviksølvindholdet i især alkaliske batterier. Både UCAR og Phillips har batterier på markedet, som hævdes at være uden eller næsten uden kviksølv. Dette skyldes, at der er store markedsfordele ved at producere disse "miljøvenlige" typer. Dels har folk efterhånden fået en bevidsthed om, at visse batterier indeholder kviksølv og skal indsamles, og dels har producenterne i mange år været truet med både nationale og overnationale indgreb fra både Miljøstyrelsen og EF-kommissionen. Det er da også dejligt, hvis man nu kan lave disse batterier uden brug af miljøgifte, men slutresultatet er altså, at man bliver overhalet på målstregen af branchen. De tungmetallosholdige batterier har været på markedet i mange år uden indblanding fra statslig side. Det er let at tolke indsatsen overfor batterierne som en måde at vinde tid på, indtil branchen uden for store økonomiske konsekvenser kan løse problemet selv. I mellemtiden er mange tons kviksølv og cadmium havnet i atmosfæren og sikkert også i grundvandet, og

dette vil fortsætte indtil en anden regulering kan begynde at virke.

Handling!

Faktisk burde man hurtigst muligt pantbelægge alle batterier. Brunstensbatterierne indeholder godt nok kun små mængder kviksølv pr. batteri, men der sælges mange af denne type. Vælger man at undlade at gøre noget, vil disse måske om et par år være det store problem. Alkaliske vil stadig fremover indeholde kviksølv, og selv om man måske vil indføre en afgift på alkaliske batterier med et kviksølvindhold på mere end 0,025% vil disse alligevel repræsentere en betydelig mængde kviksølv. Der bliver nemlig solgt ca. 520 tons af denne type om året i Danmark. Med det høje indhold af cadmium vil det være logisk at pantbelægge nikkel-cadmium batterier, og der er samtidig muligheder for oparbejdning af det cadmium, der findes i batterierne.

De eneste almindelige knapceller, der ikke indeholder tungmetaller, er lithiumtypen. Alle an-

dre bør derfor også pantbelægges. Det er muligt, at der også kommer afgift på kviksølvknappceller, så forbruget drejes i retning af andre typer, men disse andre indeholder ca. 1% Hg, som også må indsamles, og det gøres bedst ved hjælp af pant. Det vil også tage tid, før en afgift vil begynde at virke, hvis man ikke oplyser om, at der findes alternativer til de afgiftbelagte typer.

Men sådan har Miljøstyrelsen ikke tænkt sig, at det skal gøres. Hvad reguleringen på batteriområdet kommer til at bestå af, og hvornår den kan gennemføres, vides endnu ikke, men Miljøstyrelsen arbejder altså på et forslag, som tager højde for de nye alkaliske batterier, så der tilsyneladende ikke skal reguleres på denne type. Batteribranchen har vundet kapløbet og fået reguleringen udsat, til den ingen virkning har alligevel.

Poul Jessen Petersen
Merete Kristoffersen

BLIV SKIBSREDDER!!

NOAHs Støttekreds er en del af den økonomiske sikring for en bred folkelig miljøkamp.

Støttebidrag til NOAH er fradragsberettiget i henhold til gældende lovgivning.

Støttekredsen bliver fire gange om året orienteret om hvad pengene bliver brugt til.

1989 er NOAHs 20 års jubilæumsår, hvor vi gerne vil øge aktiviteterne.

Indbetal dit støttebidrag på

GIRO 5 56 00 39

– og hjælp os med at holde skruen i vandet.

FOE-DANMARK

På den internationale miljøorganisation "Friend of the Earth International (FOEI)'s årsmøde i Polen d. 2-5/10 blev NOAH optaget som medlem. Dermed har NOAH, nu med tilnavnet "FOE-Danmark", fået helt nye muligheder for arbejdet med internationale miljøproblemer. Her fortæller 3 NOAH-folk om deres oplevelser i Polen

FOEI er en verdensomspændende miljøorganisation, med medlemmer i mere end 30 lande. Når NOAH har valgt at blive medlemmer af FOEI, skyldes det naturligvis, at vi gennem vores medlemskab kan arbejde sammen med miljøorganisationer i andre lande om at løse de internationale miljøproblemer.

Imidlertid har vi også valgt FOEI, fordi de ligner NOAH, og ikke stiller krav om at vi skal ændre den flade NOAH-struktur. FOEI træffer deres beslutninger på et årligt stormøde, og kun de daglige forretningsmæssige ting besluttet af en valgt komité. At langt de fleste af FOEI's øvrige medlemmer er foreninger med en strengt hierarkisk struktur, kommer derfor ikke til at berøre os.

Sidste år blev NOAH optaget som associeret til FOEI, i år skulle det så besluttes, om vi kunne optages som fuldgyldige medlemmer. Vi var derfor tre NOAH-aktive, der drog til den polske by Krakow, for at deltage i det årlige FOEI-møde, og for at fortælle om NOAH, og hvad vi har lavet det sidste års tid.

I sig selv er det imponerende, at det var muligt at holde mødet i Polen. Den Polske Økologiske Klub, der var vært for mødet, er nært beslægtet med det Polske Økologiske Parti, der netop er gjort ulovligt. Klubben havde lagt et utroligt stort arbejde i at frem-

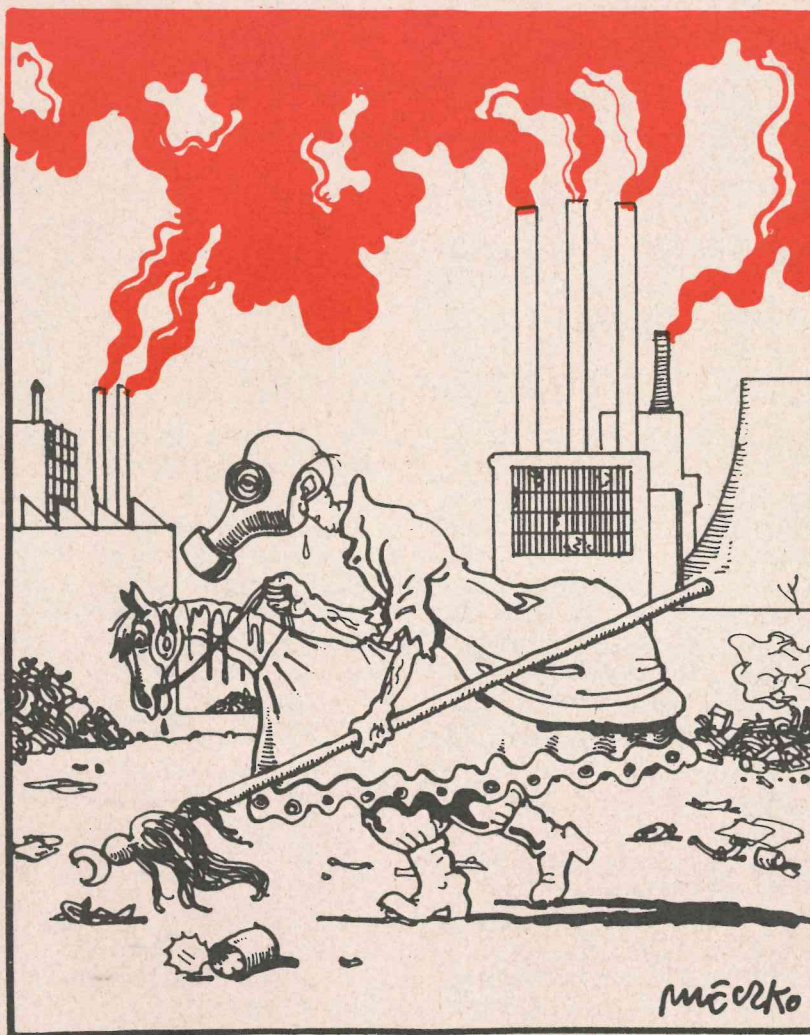
skaffe de nødvendige tilladelser fra myndighederne, og havde dertil skaffet så mange offentlige tilskud, at det var muligt at sørge for overnatning og bespisning til den næsten 70 mand store forsamling. En dag var middagen på landbrugsministeriets regning, en anden dag gav stålværksarbejderne (officielle) fagforening kagen o.s.v.

Udover selve mødet var der mange andre arrangementer, tea-

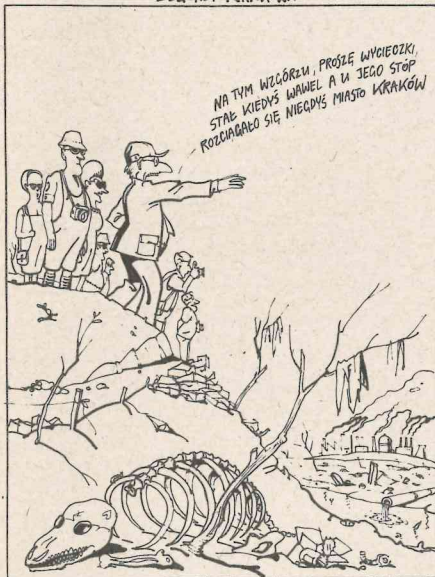
terforestilling, fabriksbesøg o.s.v. Kun toiletteppe havde man åbenbart ikke kunnet finde en sponsor til — det manglede . . .

Selve mødet var en lektie i, hvordan det kan lykkes at samarbejde konstruktivt på trods af forskelligt udgangspunkt og forskellig kultur. Det, der gjorde stærkest indtryk, var nok forskellen i problemernes proportioner, og forskellen på arbejdsbetingelserne. For eksempel beklagede

LEGENDY KRAKOWA.

LEGENDY KRAKOWA

Bangladesh, at de havde haft for ringe kontakt med det internationale sekretariat i løbet af det sidste år. — Men deres kontor i Dacca var ulykkeligvis også tre gange i løbet af året blevet skyllet bort af blodbølger . . .

I Malaysia havde en demonstration imod regnskovens udryddelse ført til arrestation af tre medlemmer af den lokale FOE-gruppe. Her er et godt eksempel på betydningen af FOEI. Meget hurtigt vidste de øvrige FOEI-medlemmer besked, og medlemmerne lagde pres på deres respektive regeringer for at få dem til at fordømme arrestationerne. Det lykkedes i vid udstrækning. To af de tre blev meget hurtigt løsladt, den tredje holdes fangen endnu, så der arbejdes stadig med sagen.

Et andet eksempel på de forskellige problemer kom frem, da portugiserne slet ikke forstod diskussionen om nitratforurening af grundvandet. Deres problem er, at der mange steder *ingen* kvælstof er i jorden.

Nova-Huta

Når man tænker på, hvor kedelige og grå mange østeuropæiske byer er, er det ligefrem chokeren-

de at komme til Krakow. En stor del af byen er gammel — fra 11-1200-tallet, og den er restaureret, og malet i alle tænkelige farver. Folk er spraglede og byen er spraglet! Krakow, der er polakernes kultur-by, og stopfuld af teatre, cafeer, jazzklubber og meget andet. Byen er afgjort et besøg værd, og det er *ikke tilfredsstillende* at kombinere besøget med møder 8-10 timer om dagen.

Det skal også siges, at vi var meget heldige med vejret i den uge, vi var i Krakow. Vi oplevede kun klart vejr og solskin, men det meste af tiden plejer røgen fra stålværket Nova-Huta at ligge som en skygge over byen.

Vi besøgte Nova-Huta dagen efter at mødet var slut. Nova-Huta beskæftiger ca. 35.000 arbejdere, og fungerer som en institution, nærmest på linie med store japanske firmaer som Yamaha o.a. Arbejderne bor i Nova-Huta's lejligheder, ligger på Nova-Huta's hospital, deres børn går i Nova-Huta's skole, etc. etc.

Det er strengt forbudt at fotografere på Nova-Huta's område, skønt det næppe kan være på grund af teknologiske hemmeligheder. Selve stålproduktionen foregår i 12 anlæg, dels en gammel, og dels en "ny" type (opført sidst i 50'erne). De gamle anlæg så vi desværre ikke. De kaldes "open heart plants", dvs. at stålet smeltes i en stor åben "gryde". De bygninger, hvor det foregår, ligner en stor ildebrand!

Vi så et af de nye anlæg. Det var et lukket anlæg, forstået på den måde, at der lægges et låg på smeltediglen under processen. Med et voldsomt tryk blæses der ilt gennem stålmassen for at alle urenheder skal brændes ud af stålet. Det er svært og unødvendigt at forklare præcist, hvordan det ser ud, men det minder meget om en eksplosion. Gnisterne fylder en stor del af fabrikshallen, og *overalt* efterlader de bittesmå blinkende stumper stål. Gulvet, tøjet og sågar næsen er fuld af dem, og personligt beskyttelsesudstyr ud over hjelmen kendes ikke!

Da vi spurgte, hvor mange til-

fælde af silikose, der observeres om året, var svaret: ingen. Men, hed det, det kunne selvfølgelig være fordi mange af arbejderne var bønder, der kun var på Nova-Huta en kort tid . . .

Den teknologi, der bruges på Nova-Huta er ikke bare forurenende, den er også uhyre energikrævende sammenlignet med vestlig teknologi. *Det* problem er værketets ledelse dog klar over, men problemet er, at de ikke kan skaffe den ny teknologi. — I hvert fald ikke fra vesten, og de har ikke råd til selv at udvikle en mere ressourcevenlig teknologi.

Hvad forventer vi?

"Hvorfor nu alt det pjat med andre lande, er der ikke miljøproblemer nok at løse herhjemme?!" Jo! — Der er rigeligt! Men når NOAH er gået ind i et internationalt miljøsamarbejde, er det bestemt heller ikke for at slække på arbejdet herhjemme. Imidlertid er en masse af vores hjemlige miljøproblemer som en del af nogle virkelig store internationale problemer, der kun kan løses ved et samarbejde på tværs af grænserne. Det er f.eks. luftforureningen, der skaber drivhuseffekt, syrerregnen, nedbrydningen af ozonlaget og meget andet.

Nogle af de felter, NOAH først vil dyrke i internationalt regi, er kampen mod nedbrydningen af ozonlaget, og opdyrkningen af en kritisk holdning til bl.a. madstråling og bioteknologi. Også EF agter vi at beskæftige os mere med i fremtiden. Efterhånden som EF i højere og højere grad får lov at få indflydelse på den danske miljøpolitik, bliver det stadigt vigtigere at føre lobbyarbejde på EF-plan. Gennem FOEI's regionale kontor i Bruxelles får NOAH fremover løbende informationer om nye EF-direktiver m.m., og vi vil have langt lettere ved at finde rundt i det europæiske bureaukrati end tidligere.

Mads Teisen
Elisabeth Flensmark
Ingrid Hind

MILJØ

Politikeren
7/11-88

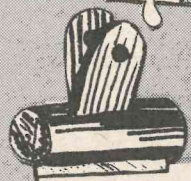
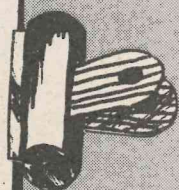
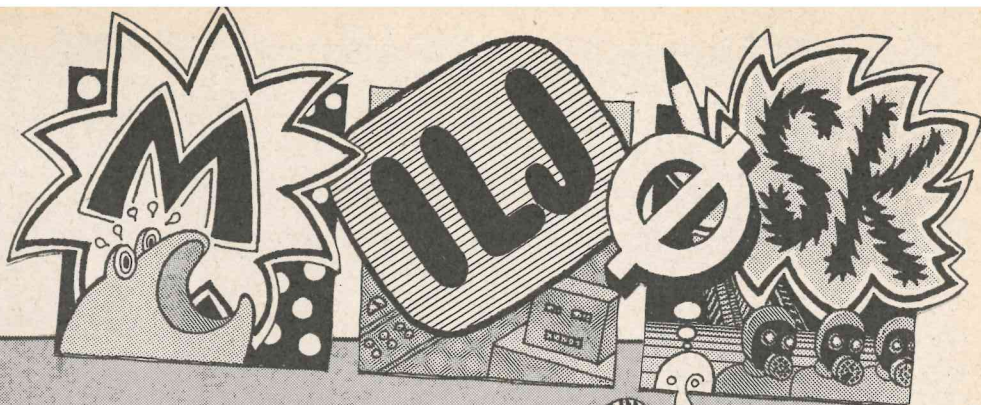
Bernhard Baunsgaard, tidligere radikalt medlem af Folketinget, sender følgende i håb om, at miljøministeren har tid til at læse det:

'Raserer en bande en krostue, smadrer møbler, glas og flasker, begår de hærværk og bliver meldt til politiet. Raserer voksne et landskab, støtter de samfundet. Banden raserer beværtningen fordi der skal ske noget, ellers går de til af kedsomhed. Skægt er det medens det står på, og skægt er det bagefter at fortælle om det. Tiden bliver slået ihjel, den tid der så tit er for meget af når man er ung. Samfundstøtterne raserer landskabet, fordi alt hvad der kan laves teknisk også skal laves teknisk, og fordi der overalt hvor der er penge at tjene også skal tjenes penge.

Sammenligner vi bandens og samfundstøtternes hærværk, sker der ikke synderlig skade ved bandens hærværk. Hvad der er gået i stumper og stykker kan erstattes, både møblelementet og servicet, for det er alt sammen noget vi selv har produceret og bliver ved med at producere på løbende bånd. Med skaden, som samfundstøtterne afstedkommer, står det værre til, for den er uoprettelig. For alle følgende generationer, for al fremtid er et landskab lagt i ruiner.

Hvor kan det være, at vi sætter tingene på hovedet, er dybt forargede over bandens hærværk, der kan gøres godt igen, og ligeglade med samfundstøtternes hærværk, der ikke kan gøres godt igen. Det er dog besynderligt, der må være en fejlholdning hos os, og den må stikke dybt i vor kultur, siden vi kan gå så galt i byen. Det gør den også, vor sans for det ubrugbare er svækket, kun hvad der kan bruges tillægger vi betydning.'

Bedre kan det ikke siges, og man kan næsten ikke lade være med at fortsætte og ét bør nok med: 'Men tungnemheden er stor og størst hos samfundstøtterne.' Fra professor K.E. Løgstrups efterladte manuskript: System og symbol. Essays Side 95. Gyldendal 1982.

7/11-88

Miljøpriser

KØBENHAVN (RB). Den nystiftede Plums Økologifond uddelte fredag to miljøpriser på hver 100.000 kroner. De gik til Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi og til Trafik- og Miljø Samarbejdet i København.

Samtidig blev der udskrevet en prisopgave med en præmiesum på 100.000 kroner. Opgaven handler om, hvordan der kan laves økologisk drift på de landbrugsjorder, som Miljøministeriet ejer.

Den nye fond er oprettet af Lise Plum for at støtte bevægelser og personer, der arbejder for økologi.

Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi modtog prisen for gennem de seneste ti år at have ydet en »pionerindsats« for at fremme brugen af vedvarende energi. Prisen tildeles med særlig henblik på viderudvikling af samarbejdet med u-lande.

Centret, der ligger ved Hurup i Thy, er en selvejende institution, som arbejder med alle aspekter omkring vedvarende energi.

Den anden prismodtager var Trafik- og Miljø Samarbejdet i København - en ny sammenslutning af en række organisationer, der arbejder for en alternativ plan for trafik og miljø i hovedstadsområdet. Gruppen består af bl.a. Noah, Dansk Cyklist Forbund, Ældresagen, Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse, HT-chaufførerne, Jord- og Betonarbejdernes Fagforening og Danmarks Naturfredningsforening.

Gruppen får de 100.000 kroner med henblik på etablering af et fælles sekretariat, der kan koordinere arbejdet.

HVA SÅ MED OS ANDRE?

Zoologisk have i København meddeler, at de af hensyn til dyrenes sundhed ikke bruger ukrudts-, svampe- og insektmidler.....

Juleand	3
Aktion Irma-pigen	5
Scandinavian Link	8
Flaskepant — dom 302/86 ..	10
Rapport fra "førerbunkeren" ..	12
Sidste nyt fra østfronten ...	14
Freonpatruljen	14
De sejlive batterier	17
FOE Danmark	21
Miljøsk	23
Bog anmeldelser	24

■
CARSTEN PEDERSEN

NYGARDSVEJ 8 LYNGBY
8570 TRUSTRUP

NYE BØGER

BOGANMELDELSE

62° N, 5° V og 57° 44,8' N.

FDB: Økologi — sund fornuft.
Brochure 12 sider. FDB 1988.
Gratis.

Merete Sørensen: Den grønne
tanke — tekster til naturfiloso-
fi / økosofi. 125 sider. Hans
Reitzels Forlag 1988.

Christian Bundgård: Velfærd skal
indad vindes — alternativer til
vækstøkonomi, forbrugersam-
fund og økologisk krise. 160
sider. Hovedland 1988.

GRUS: Det grønne — Politik og
samfundskritik. Særtryk af
tidsskriftet GRUS nr. 24,
1988. AUC 1988.

NOAH: Gendebat nr. 1 — Tema
kvægvæksthormon. 51 sider.
NOAHs gensplejningsgruppe
(Kbh.) 1988. 50,- kr.

NOAH: Gendebat nr. 2 — Tema
bioteknologien og den tredje
verden. NOAHs gensplejnings-
gruppe (Kbh.) 1988. 50,- kr.

NOAH: Gendebat nr. 3 — Tema
sagen om is-minusbakterier. 45
sider. NOAHs gensplejnings-
gruppe (Kbh.) 1988. 50,- kr.

Ja, hvis nogen er i tvivl, er her tale om Nordsøen.

Retsforbundets forlag har ud-
sendt et lille hæfte om forure-
ningstilstanden i Nordsøen. Hæf-
tet er en forkortet oversættelse
af den såkaldte "Nordsørapport",
som blev udarbejdet i forbindelse
med Nordsøkonferencen sidste
efterår.

Formålet med hæftet gøres
klart allerede på de første sider,
nemlig at udbrede viden om,
hvorfor miljøproblemerne opstår
og hvorfor de er så alvorlige. Det
lyder jo smukt nok, men lever
hæftet op til det?

Det gør det efter min mening
ikke, og det skyldes flere ting.
Det mest afgørende er, at hæftet
aldrig "kommer op af vandet".
Det skal forstås på den måde, at
hvis man vil beskæftige sig med
årsagerne til miljøproblemerne
kan man ikke finde dem i Nord-
søen. Miljøproblemerne årsager
findes på land, og handler om
nogle interesse modsætninger om
udnyttelsen af naturgrundlaget,
og er således i høj grad et spørgs-
mål om økonomi.

I stedet for at behandle disse
problemstillinger har hæftet en

(meget) kort og saglig gennem-
gang af hvilke typer af belastning
økosystemet udsættes for. Dette
er efterfulgt af en oprensning af
hvordan det påvirker Nordsøen.
Her kommer så det andet pro-
blem, nemlig at hæftet virker
som en fuldstændig ukommente-
ret oversættelse og forkortelse af
Nordsørapporten. Jeg savner en
kritisk stillingtagen til rapportens
udsagn og metoder. Er det f.eks.
uproblematisk, at anvende mo-
deller til at simulere virkelighe-
den? Og er det rimeligt, at læse-
ren skal sidde tilbage med en for-
nemmelse af, at vist er udledning-
gen af stoffer til Nordsøen stor,
men det kan ikke påvises, at de
er hovedårsagen til ændringerne
så det er nok ikke så farligt . . . ?

Endelig kunne man spørge sig
selv om ikke hæftet har en beret-
tigelse som den (foreløbig) eneste
danske oversættelse af Nordsø-
rapporten? Jo, hvis man ser bort
fra kommentarerne i det foregå-
ende, så er hæftet sikkert et fint
og letlæseligt lille resume af rap-
porten.

JL

Uffe Jensen: Havforurening. 29
sider. Retsforbundets forlag.
1988.